

Олександр Олександрович КОВБАСЮК,
здобувач Національного наукового центру
“Інституту аграрної економіки” (м. Київ),
kovbasiuk-alex@mail.ru

УДК 338.43

СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Розглянуто сутність та базові елементи поняття конкурентоспроможності. Сформульоване авторське бачення поняття “конкурентоспроможність”. Визначені територіальний і галузевий підходи до виділення рівнів конкурентоспроможності. Встановлено взаємозв'язок між конкурентоспроможністю товару/послуги, підприємства, регіону та країни. На основі аналізу літературних джерел виділені компоненти регіонального ринку зерна, встановлені складові зернопродуктового підкомплексу регіону (виробництво та переробка зерна, оптовий та роздрібний продаж зерна та продуктів його переробки, умови його зберігання та транспортування; інфраструктура, що забезпечує підкомплекс; матеріально-технічного забезпечення; селекція та насінництво зернових культур). Запропонована авторська дефініція “конкурентоспроможність зернопродуктового підкомплексу регіону”, під якою розуміємо здатність суб'єктів зернопродуктового підкомплексу, що функціонують у межах регіону, використовуючи послуги інфраструктурних інституцій, реалізовувати економічні інтереси з найбільшою вигодою для себе шляхом максимального задоволення потреб кінцевих споживачів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність товару, конкурентоспроможність галузі, конкурентоспроможність країни, ринок зерна, зернопродуктовий підкомплекс регіону.

Реалізація пріоритетів України щодо інтеграції в європейські структури потребує забезпечення конкурентоспроможності продуктивних підкомплексів, які є складовою продовольчої безпеки та формування основ експортного потенціалу нашої держави. Проте сучасний стан розвитку зв'язків між учасниками таких підкомплексів, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні, свідчить про недостатній рівень розробки питань відносин між певними економічними агентами та потребує опрацювання інструментарію оцінки ефективності їх функціонування. А відтак важливим є удосконалення понятійного апарату, пов'язаного з оцінкою конкурентоспроможності регіональних продуктивних підкомплексів.

Фундаментальні положення оцінки конкурентоспроможності продукції, підприємства, галузі пов'язанні із працями Ігоря Ансоффа, Пітера Друкера, Філіпа Котлера, Жан-Жака Ламбена, Майкла Портера та ін. Механізми

функціонування зернопродуктового підкомплексу та конкурентоспроможність продукції зернового господарства були висвітлені в працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: В. Андрійчук, В. Бойко, П. Гайдуцький, І. Кириленко, М. Лобас, Т. Лозинська, М. Мелешко, П. Саблук, Л. Худолій, О. Шпичак та ін. Ними визначено основні закономірності та проблеми розвитку заготівельних і зернопереробних підприємств, представлено організаційно-економічні та фінансові механізми забезпечення їх конкурентоспроможності, розглянуто питання формування й функціонування кластерів у цій сфері. Проте, незважаючи на інтенсифікацію наукових досліджень у цьому напрямку, спостерігаються дискусійні моменти щодо формулювання окремих категорій та відсутність необхідної термінологічної бази для оцінки стану та ефективності функціонування регіонального зернопродуктового підкомплексу, визначення його конкурентоспроможності та привабливості для потенційних партнерів.

Актуальність проблеми дослідження обумовила її *мету* — узагальнення наукових підходів до формулювання категорії конкурентоспроможності, уточнення понятійно-категоріального апарату та формулювання дефініції “конкурентоспроможність зернопродуктового підкомплексу регіону”.

У сучасній науковій літературі відсутні єдині підходи до визначення базових понять конкурентоспроможності. Так, одні автори ототожнюють конкурентоспроможності підприємства та конкурентоспроможність продукції або послуг. Інші досліджують конкурентоспроможність за масштабами її поширення: конкурентоспроможність підприємства (мікрорівень), конкурентоспроможність регіону та галузі (мезорівень), конкурентоспроможність країни / національної економіки (макрорівень). Крім того, досить часто зустрічається заміна одних понять іншими: так конкурентоспроможність асоціюють з конкурентним статусом, конкурентним рівнем.

Узагальнення літературних джерел свідчить, що більшість науковців схильні виділяти два підходи до виділення рівнів конкурентоспроможності: територіальний і галузевий. З точки зору територіального підходу, виділяється конкурентоспроможність країни (макрорівень), конкурентоспроможність регіону (мезорівень) і конкурентоспроможність підприємств (мікрорівень). За галузевим підходом виділяється національна конкурентоспроможність (макрорівень), конкурентоспроможність галузі (мезорівень) і конкурентоспроможність товару (мікрорівень).

На основі аналізу наукових джерел, присвячених досліджуваній проблематиці, синтезуємо базові визначення конкурентоспроможності, запропоновані різними авторами (табл. 1).

З урахуванням розглянутих вище визначень пропонуємо таке трактування конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність — це комплексна категорія, яка визначає здатність економічних інституцій реалізовувати економічні інтереси з найбільшою вигодою для себе шляхом задоволення потреб зацікавлених контрагентів. Саме поняття конкурентоспроможності має різні рівні прояву і характеризує різні аспекти економічного життя суспільства. Зокрема В. Андріанов відзначає: “Конкурентоспроможність — багатопланова економічна категорія, яку можна розглядати на декількох рівнях. Це конкурентоспроможність товарів, товаровиробників, галузей, країни в цілому. Між всіма цими рівнями існує взаємозв'язок, адже конкурентоспроможність країни і галузі залежить від здатності конкретних виробників випускати конкурентоспроможні товари” [7, с. 47].

Таблиця 1

Погляди вчених-економістів на категорію конкурентоспроможність

Автор визначення 1	Визначення конкурентоспроможності 2
Азоев Г. Л., Зав'ялов П. С., Лозовський Л. Ш., Поршев А. Г., Райзберг Б. А. [1]	Спроможність конкурувати на ринках з виробниками і продавцями аналогічних товарів, забезпечуючи вищу якість, доступні ціни, зручності для покупців, споживачів
Акмаев А. І., Коваленко Н. В. [2]	Економічна категорія, яка має інституційний характер і відображає можливості реалізації економічних інтересів інституцій (держави, регіональної влади, власників, працівників підприємств та ін.) шляхом забезпечення такої позиції підприємства на ринку, яка дає змогу реально та потенційно, поточно та перспективно успішно суперничати з виробниками товарів-аналогів
Воронкова А. Е. [3]	Іманентна економічному суб'єкту (фізичній, юридичній особі або на агрегованому рівні — галузі, сектору, економіці країни, а на синтетичному — країні загалом) здатність брати участь у ринковій економіці за умови зростання доходів, розширення виробництва, підвищення рівня і якості життя учасників економічного процесу
Фатхутдінов Р. А. [4]	Це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на цьому ринку. Конкурентоспроможність визначає здатність витримувати конкуренцію у порівнянні з аналогічними об'єктами на такому ринку
Піддубний І. О., Піддубна А. І. [5]	Це потенційна або реалізована здатність економічного суб'єкта до функціонування у релевантному зовнішньому середовищі, яка ґрунтується на конкурентних перевагах і відображає його позицію стосовно конкурентів
Хруцький В. Є., Корнеева І. В., Автухова Є. Е. [6]	Це стабільна можливість задовольняти певні потреби покупців краще, ніж конкуренти, та завдяки цьому вдало продавати продукцію з прийнятними фінансовими результатами для виробника.

Отже, саме поняття конкурентоспроможності доцільно розділити за ознакою об'єкта дослідження. Загальноприйняті критерії, поділу цього поняття створюють підґрунтя для виділення таких його рівнів: конкурентоспроможність товару/послуги, конкурентоспроможність підприємства, конкурентоспроможність регіону, конкурентоспроможність галузі, конкурентоспроможність країни.

Первинним поняттям теорії конкурентоспроможності виступає конкурентоспроможність товару, яка є здатністю товару задовольняти вимоги споживача краще, ніж представлені на цьому ж сегменті ринку товари-аналогі. Рівень конкурентоспроможності товару, як правило, визначається його

конкурентними перевагами, до яких відносять порівняно низьку ціну, кращу якість та технічні характеристики, споживчі властивості, гарантійне та післягарантійне обслуговування, засоби просування, торгова марка/знак (®), ринкова ситуація, кон'юнктура ринку. Доцільність виробництва та продажу конкретного товару підтверджується рівнем його конкурентоспроможності.

С. В. Позняк стверджує, що "... конкурентоспроможність товару — це не уміле маневрування в ринковому просторі і в часі, а головне — максимальне врахування вимог і можливостей конкретних груп покупців ..." [8, с. 51]. Отже, конкурентоспроможність конкретного товару (послуги) асоціює з наявністю в нього специфічних конкурентних переваг, які формуються за рахунок вищої якості, нижчої ціни, більш досконалої розробки, кращих каналів реалізації та експлуатаційних характеристик.

Дослідження літератури з досліджуваної проблематики дає змогу узагальнити термінологічні погляди різних дослідників на сутність поняття "конкурентоспроможність підприємства". Так, група авторів — О. О. Гетьман, В. М. Шаповал [9], Дж. Л. Гібсон, Д. Х. Донеллі, Д. М. Іванцевич [10], Н. І. Горбаль, О. Є. Кузьмін [11] — наголошують на ринковій характеристиці поняття конкурентоспроможності підприємства, тобто визначають його загалом як здатність закріпитись та зберегти позиції на відповідному ринку. Проте, на нашу думку, таке трактування поняття занадто звужує його сутність та характеризує лише окремий елемент діяльності підприємства, що не завжди має вирішальне значення при формуванні конкретних конкурентних переваг.

Інші автори (І. З. Должанський, Т. О. Загорна [12], С. Хамініч [13]), визнають можливість пріоритетних чинників формування конкурентоспроможності підприємства ефективно розпоряджатись власними й позиковими ресурсами. Проте це не завжди дозволяє підприємству сформувати реальні конкурентні переваги і стати конкурентоспроможним на ринку, крім того, авторами не враховуються інші чинники, які формують реальну конкурентоспроможність підприємства.

М. М. Радева [14], пропонуючи визначення конкурентоспроможності підприємства, деталізує характеристики такого становища (низька ціна, вищий рівень обслуговування, якості, наявність ефекту масштабу тощо). Цей перелік конкурентних переваг також є неповним, оскільки такі переваги можуть формуватись у технологічній, фінансовій, соціальній, кадровій, ринковій та інших сферах діяльності підприємства.

М. П. Денисенко, А. П. Гречан, К. О. Шилова [15] наголошують, що конкурентоспроможність підприємства — це комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оцінюваних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, щодо сукупності показників конкурентів. При цьому зазначається, що підприємство порівняно з конкурентами може володіти конкурентними перевагами за одним переліком показників і зовсім не мати їх у інших сферах діяльності.

Практично всі науковці наголошують, що конкурентоспроможність підприємства формується за рахунок порівняних переваг. Хоча окремі автори (Г. Я. Кіперман [16], Р. А. Фатхудінов [4]) чітко відзначають, що підприємство є конкурентоспроможним за умови виготовлення конкурентоспроможної продукції. Слід відзначити, що ця позиція є дискусійною, оскільки

конкурентоспроможність продукції є лише однією зі складових забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, аналіз наукових публікацій дає змогу визначити конкурентоспроможність підприємства як здатність господарюючого суб'єкта формувати та зберігати протягом тривалого періоду та нарощувати конкурентні переваги у всіх сферах виробничо-господарської діяльності.

Взаємозв'язок та взаємообумовленість понять “конкурентоспроможність продукції” та “конкурентоспроможність підприємства” визначає правомірність існування категорії “конкурентоспроможність галузі”. Конкурентоспроможність галузі — це ефективність роботи окремого виду економічної діяльності національного господарства, який володіє конкурентними перевагами порівняно з аналогічними видами економічної діяльності за кордоном та характеризується вищим ступенем динамічності розвитку та сталості функціонування при різних умовах розвитку економіки цієї країни та світового господарства в цілому. При цьому конкурентними перевагами галузі можуть виступати раціональна галузева структура; розвинута галузева інфраструктура, ефективна дослідно-конструкторська та виробничо-технологічна бази; гнучка система науково-технічного, виробничого та матеріально-технічного співробітництва як всередині галузі, так і у сфері кооперації з іншими галузями в країні та за її межами, ефективна система розподілу продукції.

Проте певна сукупність підприємств функціонує в межах певного територіального простору (регіону), який може виступати окремим об'єктом конкурентоспроможності. А. Селєзньов так трактує сутність конкурентоспроможності регіону: “... це обумовлене економічними, соціальними, політичними та іншими факторами становище регіону та його окремих товаровиробників на внутрішньому та зовнішньому ринках, що відображається через показники (індикатори), які адекватно характеризують його становище та динаміку розвитку ...” [17, с. 30]. У свою чергу, Л. Шеховцева поєднує поняття конкурентоспроможності регіону з рівнем продуктивності використання регіональних ресурсів, зокрема капіталу та робочої сили, результатом якого виступає зростання валового регіонального продукту, його позитивна динаміка [18, с. 22].

Підхід до оцінки конкурентоздатності регіону можна сформулювати, спираючись на концепцію конкурентоздатності країни, запропоновану М. Портером [19, с. 28]. Конкурентоздатність регіону становить більш ефективне використання регіональних ресурсів (у тому числі робочої сили та капіталу) порівняно з іншими регіонами, що відповідним чином впливає на зростання валового регіонального продукту та позитивно відображається на його динаміці. Отже, конкурентоспроможність регіону потрібно визначити як здатність відповідних суб'єктів економічної діяльності створювати умови для стійкого розвитку регіону.

Глобалізаційні процеси, що відбуваються в сучасному світі, впливають на появу нових термінів та визначень. Так, дедалі частіше у практиці управління фігурує дефініція “конкурентоспроможність країни”. Особливо це стосується питань набуття конкурентних переваг на різних ринках збуту, при залученні іноземних інвестицій або реалізації різних міжнародних проектів. Одностайності щодо формулювання цього поняття теж не існує.

Так С. В. Мочерний визначає конкурентоспроможність країни як здатність її економіки конкурувати з економіками інших держав за рахунок підвищення

продуктивності народного господарства більш ефективного використання національних ресурсів та забезпечення стабільного зростання рівня життя населення [20, с. 32]. Проте сучасні умови технічного прогресу не завжди підтверджують наявність у країни конкурентних переваг. Прихильники іншої точки зору зазначають, що конкурентоспроможність країни визначається політикою, що проводиться національним урядом (зокрема це стосується цільового підходу в управлінні, протекціонізму, заохочення експорту та субсидіювання окремих видів економічної діяльності) [19, с. 22]. Проте, як показує практика, роль уряду не завжди є провідною при формуванні відповідних конкурентних переваг. Отже, наведені підходи не повною мірою відображають всі аспекти конкурентоспроможності країни.

На нашу думку, конкурентоспроможність країни повинна враховувати такі фактори, як: засади державного регулювання, система управління, інфраструктурне забезпечення, економічний та науково-технічний потенціал, ступінь розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, стабільність фінансово-кредитної системи та рівень життя населення. А генеральною метою будь-якої держави може бути лише реальне і стійке зростання рівня життя своїх громадян.

Узагальнюючи вищевикладене, варто зазначити, що всі досліджувані дефініції знаходяться в ієрархічній взаємозалежності і чітко взаємопов'язані одна з одною. Проте сучасні умови господарювання та загострення конкурентної боротьби практично на всіх рівнях функціонування економічної системи вимагає оновлення понятійного апарату та введення у науковий обіг нової термінології. Зокрема це стосується функціонування продуктивних підкомплексів на регіональному та національному рівні. Вивчення зернопродуктового підкомплексу регіону вимагає дослідження його складових на основі системного підходу. З огляду на обрану нами тематику дослідження, сформулюємо власне бачення категорії “конкурентоспроможність зернопродуктового підкомплексу регіону”.

Специфіка продажу конкретних продуктів передбачає формування спеціалізованих ринків, які мають свої особливості функціонування та побудови внутрішніх зв'язків. Так, згідно зі ст. 1 Закону України “Про зерно та ринок зерна в Україні” ринок зерна — система товарно-грошових відносин, що виникають між його суб'єктами у процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а також державного контролю за його якістю та зберіганням [21].

Ринок зерна функціонує як на рівні окремої країни, так і її регіонів, що говорить про правомірність існування поняття “регіональний ринок зерна”, що, на нашу думку, становить сукупність економічних зв'язків між виробниками та споживачами зернової продукції в межах регіону, існування яких забезпечується сформованою ринковою інфраструктурою, на засадах самостійності учасників економічного процесу, комерційного характеру їхньої взаємодії, конкуренції господарюючих суб'єктів, ринкового формування ціни, яка ґрунтується на балансі попиту та пропозиції. Оцінка регіонального зернового ринку повинна базуватись на дослідженні рівня самозабезпеченості регіону зерном, а також розвитку внутрішньорегіональних та міжрегіональних зв'язків.

Основними складовими регіонального зернового ринку є ціна, якість та асортимент продукції (зерна), динаміка попиту та пропозиції за видами зерна; джерела формування пропозиції зерна на регіональному ринку; склад споживачів та умови розподілу між ними продукції, що реалізується. Ситуацію на сучасному

регіональному продуктовому ринку формують відповідні підкомплекси, які спеціалізуються на виробництві та торгівлі характерними для них видами продукції.

Зокрема В. О. Костроміна визначає, що зернопродуктовий підкомплекс є багатогалузевим утворенням, у якому поєднані виробництво, зберігання, транспортування, переробка та реалізація зерна і продуктів його переробки [22]. Можна частково погодитись із цим визначенням, оскільки фактично в межах цього підкомплексу функціонують такі складові, як: виробництво та переробка зерна (на продовольчі потреби, з технічною метою, виробництво комбікормів), оптовий та роздрібний продаж зерна і продуктів його переробки, умови його зберігання та транспортування; забезпечувальна інфраструктура. Але, на нашу думку, до складових зернопродуктового підкомплексу слід додати ще галузі матеріально-технічного забезпечення, а також селекцію і насінництво зернових культур.

Структура регіонального зернопродуктового підкомплексу включає різі сфери його функціонування. У первинній ланці підкомплексу функціонують безпосередньо зернове господарство і частково його виробничо-технічне обслуговування за рахунок використання власних ресурсів, а також частково первинна обробка та переробка зерна. На районному, особливо на регіональному, рівнях у зернопродуктовий підкомплекс входять зернове господарство, підприємства його виробничо-технічного обслуговування і переробки зерна. На регіональному та міжрегіональному рівнях у підкомплекс входять зернове господарство, повністю його виробничо-технічне обслуговування, обробка та переробка зерна і частково виробництво засобів виробництва для зернового господарства.

Отже, зернопродуктовий підкомплекс регіону складає багатогалузеву регіональну виробничу систему, яка включає сфери селекції, виробництва, переробки, транспортування, зберігання та продажу зерна і супутніх продуктів, матеріально-технічного забезпечення їх функціонування з розвиненими виробничо-економічними, внутрішніми та міжрегіональними зв'язками.

Враховуючи запропоноване нами вище визначення конкурентоспроможності, сформулюємо власне бачення категорії "конкурентоспроможність зернопродуктового підкомплексу регіону". Так, на нашу думку, це — здатність суб'єктів зернопродуктового підкомплексу, що функціонують у межах регіону, використовувати послуги інфраструктурних інституцій, реалізовувати економічні інтереси з найбільшою вигодою для себе шляхом максимального задоволення потреб кінцевих споживачів.

Оцінку конкурентоспроможності регіонального зернопродуктового підкомплексу доцільно проводити з метою дослідження ступеня забезпеченості регіонів зерновою продукцією відповідно до внутрішніх потреб, діагностики реальних та потенційних можливостей переробки продукції на території регіону, і на основі цього формування пропозицій щодо стимулювання його розвитку та зміцнення конкурентних позицій.

Вважаємо, що запропоноване нами трактування дефініції може бути використане для побудови методики оцінки конкурентоспроможності зернопродуктового підкомплексу регіону, що дозволить дати адекватну оцінку функціонування його елементів на рівні регіону. Зважаючи на вищезазначене, конкурентоспроможність зернопродуктового підкомплексу регіону має визначатись як комплексний показник конкурентоздатності підприємств цього

підкомплексу, що функціонують у межах регіону, враховуючи ефективність діяльності інфраструктурних інституцій та ступінь задоволення реального та потенційного попиту за рахунок внутрішніх можливостей.

Список використаних джерел

1. Словарь [Текст] / [Азоев Г. Л., Зав'ялов П. С., Лозовский Л. Ш. и др.]. — М. : Экономика, 2000. — 362 с.
2. Акмаев, А. И. Удосконалення оцінки конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації [Текст] / А. И. Акмаев, Н. В. Коваленко // Культура народів Причорномор'я. — 2007. — № 99. — С. 7–10.
3. Воронкова, А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация [Текст] : монограф. / А. Э. Воронкова. — [2-е изд.]. — Луганск : ВНУ им. В. Даля, 2004. — 320 с.
4. Фатхутдинов, Р. А. Управление конкурентоспособностью организации [Текст] : учеб. пособ. / Р. А. Фатхутдинов. — М. : Эксмо, 2004. — 544 с.
5. Піддубний, І. О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства [Текст] : навч. посіб. / І. О. Піддубний, А. І. Піддубна ; за ред. І. О. Піддубного. — Х. : ІНЖЕК, 2004. — 264 с.
6. Хруцький, В. Є. Сучасний маркетинг [Текст] / В. Є. Хруцький, І. В. Корнеєва, Є. Е. Автухова. — М. : Фінанси та статистика, 1999. — 356 с.
7. Андрианов, В. Д. Конкурентоспособность России в мировой экономике [Текст] / В. Д. Андрианов // Мировая экономика и международные отношения. — 2000. — № 3. — С. 47–49.
8. Позняк, С. В. Конкурентні переваги і конкурентоспроможність [Текст] / С. В. Позняк // Актуальні проблеми економіки. — 2002. — № 1. — С. 50–54.
9. Гетьман, О. О. Економічна діагностика [Текст] : навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. — К. : Центр навчальної літератури, 2007. — 307 с.
10. Гибсон, Дж. Л. Организация: поведение, структура, процессы [Текст] / Дж. Л. Гибсон, Д. М. Иванцевич, Д. Х. Донелли. — М. : ИНФРА-М, 2000. — 368 с.
11. Кузьмін, О. Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства [Текст] : підруч. / О. Є. Кузьмін, Н. І. Горбаль. — Львів : Компакт-ЛВ, 2005. — 304 с.
12. Должанський, І. З. Конкурентоспроможність підприємства [Текст] : навч. посіб. / І. З. Должанський, Т. О. Загорна. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 384 с.
13. Хамініч, С. Ю. Конкурентоспроможність як економічна категорія: реалії сьогодення [Текст] / С. Ю. Хамініч // Академічний огляд. — 2006. — № 1. — С. 13–17.
14. Радева, М. М. Комплексне оцінювання конкурентоспроможності підприємства [Текст] / М. М. Радева, П. М. Маслов // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2004. — № 3. — С. 176–180.
15. Денисенко, М. П. Методика кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства швейної галузі [Текст] / М. П. Денисенко, А. П. Гречан, К. О. Шилова // Економіка та держава. — 2005. — № 8. — С. 36–38.
16. Киперман, Г. Я. Популярный экономический словарь [Текст] / Г. Я. Киперман, Б. С. Сурганов. — М. : Республика, 1993. — 256 с.
17. Селезнёв, А. З. Конкурентные позиции и инфраструктура рынка России [Текст] / А. З. Селезнёв. — М. : Юрист, 1999. — 384 с.
18. Шеховцева, Л. С. Методология разработки стратегии развития крайнего региона страны в условиях ОЕЗ [Текст] / Л. С. Шеховцева // Прогнозирование и стратегии развития Особенной экономической зоны России : межвуз. сб. научн. тр. — Калининград : Калининград. ун-т, 2000. — С. 20–32.

19. *Портер, М.* Международная конкуренция [Текст] / М. Портер ; пер. с англ. ; под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина. — М. : Международные отношения, 1993. — 896 с.
20. *Економічна енциклопедія* [Текст] : [у 3-х т.]. / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К. : Академія, 2000. — Т. 1. — 864 с.
21. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 р. № 37-IV [Текст] // ВВР. — 2002. — № 35. — Ст. 258.
22. *Костроміна, В. О.* Ефективність функціонування підприємств зернопродуктового підкомплексу [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)” / В. О. Костроміна. — Херсон, 2011. — 23 с.

Надійшла до редакції 01.03.2015

Ковбасюк А. А. Сущность конкурентоспособности зернопродуктового подкомплекса региона

Рассмотрены сущность и базовые элементы понятия конкурентоспособности. Сформулировано авторское видение понятия “конкурентоспособность”. Определены территориальный и отраслевой подходы к выделению уровней конкурентоспособности. Установлена взаимосвязь между конкурентоспособностью товара / услуги, предприятия, региона и страны. На основе анализа литературных источников выделены компоненты регионального рынка зерна, определены составляющие зернопродуктового подкомплекса региона (производство и переработка зерна, оптовая и розничная продажа зерна и продуктов его переработки, условия его хранения и транспортировки; инфраструктура, обеспечивающая подкомплекс; материально-техническое обеспечение; селекция и семеноводство зерновых культур). Предложенная авторская дефиниция “конкурентоспособность зернопродуктового подкомплекса региона”, под которой понимаем способность субъектов зернопродуктового подкомплекса, функционирующих в пределах региона, используя услуги инфраструктурных институтов, реализовывать экономические интересы с наибольшей выгодой для себя путем максимального удовлетворения потребностей конечных потребителей.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентоспособность товара, конкурентоспособность отрасли, конкурентоспособность страны, рынок зерна, зернопродуктовый подкомплекс региона.

Kovbasiuk, O. O. The Essence of the Competitiveness of the Grain Production Sub Complex of the Region

The essence and the basic elements of the concept of competitiveness have been considered. Author's vision of the concept of “competitiveness” has been formulated. The territorial and branch approaches to the allocation of competitiveness levels have been specified. The relation between the competitiveness of goods/services, an enterprise, a region, and a country has been revealed. Based on the analysis of the literature the components of regional grain market have been selected, the composition of the grain production sub complex of the region (production and grain processing, wholesale and retail of grain and its products, conditions of storage and transportation, infrastructure that provides the sub complex; logistics; selection and seed crops) has been established. The author's definition of “the competitiveness of the grain production sub complex of the region”, that means the ability of subjects of the grain production sub complex that operate in the region, using the services of the infrastructure institutions, to promote economic interests with the most profitably by maximizing the satisfaction of end consumers, has been proposed.

Keywords: competitiveness, product competitiveness, field competitiveness, competitiveness of the country, grain market, grain production sub complex of the region, the competitiveness of the grain production sub complex of the region.